



Tee työtä ja lepää

Pääkirjoitus

Petteri Impola & Liia-Maria Raippalinna

Niin, onneksi kesäloma oli pitkä. Ja Kallen mielestä se oli kaikkien aikojen hienoin keksintö. Oli suorastaan ihmeellistä, että aikaihmiset olivat sen keksineet. He todellakin sallivat ihmisen kulkea vapaana auringonpaisteessa kaksi ja puoli kuukautta! Ei tarvinnut välittää mitään kolmekymmenvuotisesta sodasta ja muusta semmoisesta. (Lindgren 2000 [1951], 140–142.)

Kahden ja puolen kuukauden kesäloma?

Astrid Lindgrenin maailmassa nuori mestarietsivä Kalle Blomqvist ystävineen saattoi omistautua kokonaiseksi kesäksi Ruusujen sotaan, Valkoisten ja Punaisten ruusujen välillä käytävään kunniakkaaseen ja mielikuvitusrikkaaseen taisteluun, jossa ”tuhannet ja taas tuhannet sielut käyvät kuoleman yöhön” ruotsalaista pikkukaupunkia ympäröivällä ”preerialla”. Milloin sinä, hyvä kollega, olet viimeksi viettänyt hyvän loman antautuen täysin ja ehdoitta auringonpaisteelle ja ystäville – tai vaikka hyvien kirjojen lukemiselle – välittämättä tutkimuksesta ja työnteosta tuon taivaallista?

Akateemisessa työelämässä lomajärjestelmä on häilyvä. Yliopistojen vakituinen tutkimus- ja opetushenkilökunta noudattaa usein kellokortitonta kokonaistyöaikaa, jolloin varsinaista loma-aikaa ei ole kiveen hakatusti määritelty ja kukin voi nauttia vapaansa omien työtehtävien puitteissa. Useimmiten tämä tarkoittaa lomailua keskikesällä, kampuksien hiljentyessä myös opiskelijoista. Toisaalta valitettavan usein, etenkin opetuspainotteisissa toimissa, juuri kesäkuukaudet sisältävät ainoita rauhallisia viikkoja tutkimus- ja kirjoitustyölle.

Apurahatutkijoilla, puhumattakaan pätkätyösuhteissa tai -apurahoilla työskentelevistä, aktiivisen tutkimustyön ja loman raja on vielä hämäämpi. Apurahoja myöntävät säätiöt eivät määrittele lomien ajankohtia, vaan tutkijalta velvoitetaan luvattujen tutkimustöiden ja -tulosten saavuttamista apurahakauden aikana. Joustavuus eittämättä



sopii akateemisen vapauden henkeen: apurahansaaja voi itse huolehtia aikatauluistaan ja lomailta parhaakseen katsomana aikana. Kääntöpuolena apurahatutkijalta, kuten myös kokonaistyöaikalaisilta, vaaditaan omaehtoista kykyä todella irrottautua lomanviettoon, huolehtien riittävästi omasta palautumisesta. Kahden ja puolen kuukauden kesäloma jäänee haaveeksi, mutta muutoin lomailun taitokin on opittavissa – ja opittava.

Allekirjoittaneillekin on kovin tuttua, että ennen juhannusta puretaan kiivaasti kevään aikana kasaantuneita askareita: paketoidaan omia tutkimustöitä, arvostellaan opiskelijoiden suorituksia, viimeistellään toimitustöitä, valmistellaan loppukesän konferenssireissuja ja ennakoidaan syksyn rahoitushakemusrumbaa. Harvoin kaikkea ehtii saada valmiiksi keskikesän juhlaan, ja osa rästeistä läikkyy juhannuksen yli. Erityisesti apurahatutkijan on usein vaikea hivuttautua loma-asetuksiin, kun keho ja mieli ovat ylivirittyneitä kevään ja alkukesän rypistyksestä. Rästitehtävien suorittamisesta nouseva onnistumisen tunne saattaa jopa motivoida hyppäämään unohtuneiden töiden syövereihin. Omat pöytälaatikkotekstit muistuvat houkuttelevasti mieleen, kun kalenteri alkaa tyhjentyä pakottavista kiireistä. Vuosien varrella onkin tullut huomattua, että oma lomalle jääminen on pystyttävä päättämään ja luvattava itselleen, mieluiten jollekulle muullekin, jos ei päivälleen niin ainakin viikon tarkkuudella. Muutoin on vaarassa jäädä pakonomaiseen tai hybristiseen suorittamisen tilaan, jossa työtehokin on todellisuudessa heikompi kuin itselle uskottelee. Kallisarvoinen on myös se läheinen, joka asiasta, yleensä aina aiheellisesti, huomauttaa.

Parhaimmillaan juhannustauko toimii hyvänä alustavana muistutuksena, että hetimiten tai ainakin kohta olisi hyvä jäädä kesälomalle. Läheisten ja ystävien kanssa yötöntä yötä viettäessä viimeistään huomaa, kuinka pitkällä kesä ja luonnon kasvukausi jo on. Tuomen, ketunleivän ja omenan kukat ovat aikaa sitten vaihtuneet virnoihin ja koiranputkeen, ja riemukkaan keltaisena loistavat leinikitkin ovat alkaneet jo karistaa terälehtiä. On kuitenkin lohdullista, että kun lomalle lopulta malttaa jäädä niin työstressi laskee kohtalaisen nopeasti ja mukamas akuuteilta tuntuvat rästityöt muuttuvatkin mielessä toissijaisiksi, jopa unohtuvat. Parhaimmillaan lomalla alkaa jopa viihtyä, ja työhuuruissa viritelty suunnitelma nopeasta paluusta työpöydän ääreen muovautuukin täysimittaisen loman vietoksi. Tutkimuksista tiedetään, että jo viikon lomasta – mikäli se sisältää mielekkäitä ja omaa hyvinvointia edistäviä asioita – on hyötyä, mutta vain riittävän pitkä aika auttaa todella palautumaan talven ja kevään rasitteista. Kääntäen, lomailun hyvinvointia lisäävät vaikutukset kaikkoavat nopeasti. Siksi onkin suositeltua pitää hengähdystaukoja pitkin vuotta, jos se vain on mahdollista, huolehtien samalla arjen palauttavista rutineista. (Ahola 2012.) Kokonaistyöaika ja apurahatutkijoiden vielä vapaampi aikataulutus onneksi tukevat lomien pitämistä, mutta optimaalisen vuosirytmien käytännön toteuttaminen vaatii itseltä määrätietoisuutta: myös tutkimustyön imussa on maltettava pitää aiotut vapaat eikä roikkua näppäimistön ääressä.

Monipuolinen kesälukemisto

Päätoimittajien näkökulmasta *J@rgonian* toimitustyöt ovat edenneet kevään mittaan poikkeuksellisen hyvässä rytmissä, kiitos kaikkien kirjoittajien, vertaisarvioijien että toimittajien. Edellä kirjoitetun valossa on tunnustettava, että muutamia tekstejä on

jouduttu viimeistelemään vielä juhannuksen molemmiin puolin. Tästä toimituskunta pahoittelee kirjoittajia, olette kesälomanne ansainneet! Kevään ja alkukesän ahkerointi *J@rgonian* muhkean numeron parissa takaa kuitenkin itse kullekin tyytyväisen siirtymän ansaittuun lepothetkeen.

Numero sisältää neljä artikkelia, teemoiltaan laidasta laitaan. D.Phil., aatehistorian dosentti Anssi Halmesvirta lähestyy suomalaisen tieteen historiaa ja historiakäyttöä analysoimalla Suomen Tiedeakatemiassa edesmenneille tiedemiehille pidettyjä muistopuheita vuosina 1905–1957. Halmesvirta osoittaa, että muistopuheet olivat puheakteina keino kohottaa tiedemiehiä tavallisen kansan yläpuolelle. Tällainen panteonisaatio oli osa historiakäyttöä, jossa suurten tutkijoiden muistoon liitettiin laajemmin kansakunnan muistia ja historiatietoisuutta.

Pohjois-Amerikan siirtolaisuus ja paikallisen suomalaisen työväenliikkeen tutkimus on ollut monipuolista. Historian väitöskirjatutkija Tanja Juuri raottaa tutkimusperinteen uutta lehteä keskittymällä erityisesti kanadansuomalaisen työväenliikkeen naiskuvaan. Hyödynnetty lähdeaineisto, kuten pilalehdet, osoittavat, että vaikka työväenliikettä on pidetty edistyksellisenä myös sukupuolten tasa-arvoon liittyvissä kysymyksissä, jatkui myös sen piirissä ongelmallisen naiskuvan ylläpito. Vaikka naisia haluttiin mukaan työväenliikkeeseen, heitä vaiennettiin ja vähäteltiin, mikä näkyi esimerkiksi aikalaishuumorissa sukupuolten välisinä kärjistyksinä.

Etnologian väitöskirjatutkija Johanna Latva käsittelee hiuksettomuuteen liittyviä tuntoaistimuksia ja aistikokemuksia. Suomalaisnaisten kaljuuskokemuksia kartoittaneen *Kaljut Naiset* -kirjoituseruun aineistoja hyödyntävä tutkimus osoittaa, ettei kaljuus, sen paremmin itse valittu kuin sairaudesta johtuva, ole vain esteettistä: kaljuuteen liittyy monenlaisia tuntoaistimuksia ja aistikokemuksia, jotka vaikuttavat monin tavoin hiuksettomien naisten arkielämään. Visuaalisuutta korostavassa yhteiskunnassamme tuntoaisteihin kiinnittyvät kokemukset jäävät kuitenkin pinnan alle. Tässä kontekstissa epämiellyttävien tuntoaistimusten merkitys saa usein väistyä esteettisten seikkojen ja odotusten painaessa vaakakupissa; esimerkiksi peruukkia käytetään, vaikka se tuntuisi epämiellyttävältä. Tutkimus korostaa hiuksettomuuteen liittyvien aistihavaintojen ja -kokemusten esiin tuomisen merkitystä niin tutkimuksessa kuin terveydenhuollossa ja neuvonnassakin.

Opettajiin kohdistetuista odotuksista 1900-luvun alussa väitellyt tutkijatohtori Anna-Kaisa Ylikotila keskittyy uusimmassa tutkimuksessaan Sortavalan seminaariin venäläistämistoimien paineessa. Kyseinen opettajainvalmistuslaitos sijaitsi jo maantieteellisesti suomalaisten, karjalaisten ja venäläisten ristivedossa, ja ei vähiten siksi ensimmäinen ja toinen venäläistämiskausi näkyivät seminaarin arjessa monin eri tavoin. Niin seminaarin johto, opettajat kuin oppilaat saivat osakseen venäläisten virkamiesten vaatimuksia, mutta toisaalta seminaarilaiset osoittivat aktiivisen ja passiivisen vastarinnan muotoja. Seminaarin lähdeaineistoja teemoitellen Ylikotila havainnoi, kuinka venäläistämistoimissa oli erilaisia seminaarin arkeen ulottuneita vaihteita, joihin seminaarissa reagoitiin mahdollisuuksien rajoissa, myös koulutukseen kummunnutta kansallisromanttista nationalismia mukaillen.

Historian professori Antero Holmila käy professorin juhluentoonsa perustuvassa puheenvuorossaan lävitse kolme lähtökohtaa, jotka auttavat ymmärtämään kriisejä sekä niiden olemusta ja historiaa. Jo pelkästään arkikokemuksena kriisipuhe tuntuu yleistyneen viime vuosina. Lisäksi laajoista aineistoista voidaan osoittaa, että kriiseistä puhutaan aiempaa epätasemmallisemmin, mikä aiheuttaa turhaa ja jopa vaarallista kriiseillä politiikoimista eli kriisismiä. Kriisit eivät tapahdu itsestään vaan niitä rakennetaan (epä)tietoisesti. Kielen käytöllä on suuri merkitys tässä prosessissa. Historiatutkijan tehtävänä onkin osoittaa kriisien ja tietoisien tai tiedostamattoman kriisiyttämisen taustalla olevia syvempiä merkitysjuonteita. Tutkijoiden on tärkeää suhteuttaa nykyisiä kriisejä menneisyyden kriiseihin, koska elämäämme voi helpottaa ymmärrys siitä, että kaikki ympäröivät kriisit eivät ole niin pakahduttavan vakavia tai ainutlaatuisia kuin miltä ne aluksi tuntuvat.

Lektioissaan FT Anne Holappa ja TkT, arkkitehti Iida Kalakoski syventyvät uunituoreiden väitöstudkimustensa keskeisiin lähestymistapoihin ja tuloksiin. Digitaalisen kulttuurin väitöskirjassaan Holappa on analysoinut suomalaisen nettideittailun kulttuurisia malleja. Holappa havainnoi nettideittiprofiilien olevan olemukseltaan yhtäkäsiä niin henkilökohtaisia kuin julkisia. Kalakoski puolestaan on tutkinut rakennuksiin sitoutuneita moninaisia arvoja ja resursseja rakennussuojelun näkökulmasta. Tutkimus osoittaa, että seinillä on väliä.

Suomen esihistorian ja historian liukumavaiheen kenties merkittävin ja samalla kiistellyin historiakulttuurin ja kansanperinteen kietouma on ollut kysymys köyliöläisen talonpoika Lallin ja piispa Henrikin oletetusta elämästä ja kohtaamisesta 1100-luvulla. Teema nousi vuonna 2022 jälleen tieteellisen keskustelun ytimeen, kun kirkkohistorian professori Tuomas Heikkilä ja monitieteisen diakronisen kielentutkimuksen dosentti, førstelektor Mikko K. Heikkilä julkaisivat tahoillaan monin paikoin toisistaan poikkeavat teoksensa Lallin ja Henrikin historiallisesta olemuksesta. Aihepiiristä erityisesti kansanperinteen näkökulmasta aikaisemminkin paljon kirjoittanut emeritusprofessori Pertti Anttonen arvioi syväluotauksessaan tarkasti nämä kaksi teosta eritellen niissä esitettyjen argumenttien kestävyyttä. Samalla Anttonen hyödyntää teeman laajaa tutkimuskirjallisuutta nivoen yhteen Lallin ja Henrikin merkitystä suomalaisille eri aikoina. Syväluotaus osoittaa, että Lallin ja Henrikin perinteessä ei ole kyse ainoastaan näiden kahden henkilön historiasta tai historiattomuudesta vaan laajemmin (kansan)perinteen ja historian olemuksesta, lähdekritiikistä ja tiedon rajoista. Syväluotauksen lisäksi numero sisältää seitsemän monisäikeistä kirja-arviota niin kotimaisia kuin kansainvälisiä tutkimuksia luodaten.

Ajankohtaista

Nyt julkaistavaa numeroa on ollut merkittävällä panostuksellaan työstämässä toimituskuntamme uusin jäsen Nina Väkeväinen. Hän on etnologian ja antropologian väitöskirjatutkija Jyväskylän yliopistossa. Tervetuloa joukkoon!

Tämän numeron myötä aina vuodesta 2018 asti toimittajana uurastanut FT Lauri Julkunen jättää *J@rgonian* toimituskunnan. Kiitämme Lauria erittäin tarkkanäköisestä toimitustyöstä, jossa on yhdistynyt rauhallinen mutta kriittinen syventyminen toimitettavien tekstien teemoihin ja väsymätön kielenhuolto!

J@rgonian julkaisijayhdistys Historian ja etnologian laitoksen tutkijat ry on hyväksytty kesäkuussa Suomen tiedekustantajien liitto ry:n jäsen seuraksi. Syksystä alkaen tämä yhteistyö tulee tukemaan *J@rgonian* julkaisemista mahdollistaen esimerkiksi toimituskunnan kouluttautumista. Suomen tiedekustantajien liitto tekee tärkeää työtä suomalaisen tiedejulkaisemisen eteen esimerkiksi niin avointa julkaisemista edistäen kuin tekijänoikeuskysymyksiä turvaten.

Aurinkoisia lukuhetkiä, uskaltakaa lomailla!

Päätoimittaja, FM, Suomen historian väitöskirjatutkija, projektitutkija, Petteri Impola, historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Päätoimittaja, FM, etnologian väitöskirjatutkija Liia-Maria Raippalinna, historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Kirjallisuus

Ahola, Kaisa. 2012. Kesäloman ja muun vapaa-ajan psyykkiset terveystvaikutukset. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 128:13, 1399–1402, <https://www.duodecimlehti.fi/duo10363>.

Heikkilä, Mikko K. 2022. *Heinien herrat. Suomen historian pisin perinne*. Sastamala: Warelia.

Heikkilä, Tuomas. 2022. *Lalli. Kansallismurhaajan muotokuva*. Helsinki: Tammi.

Lindgren, Astrid. 2000 [1951]. *Mestarietsivä Kalle Blomqvist*. 3. painos. Juva: WSOY.